

MAVZU: O'QITISH METODLARI

*Andijon Davlat pedagogika insituti aniq va tabiiy fanlar
fakulteti 2- bosqich 203- gurux talabalri*

Jamoliddinova Robiya va Maxammadova Omina

Annotatsiya: Maktabdagi o'quv jarayonining sifati ko'p omillarga bogliq bo'lib, ular orasida o'qitishning usul va metodlari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Binobarin, ular bilimlarning ongli va chuqur o'zlashtirilishiga, o'quvchilarda mustaqillik va ijodiy faollikning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Usul va metod tushunchalari o'zaro bogliqdir, chunki ularning har bir metodu sifatida ham, usul sifatida ham namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: Metod, ta'lim, pedagog, o'quvchi, o'qish, o'rganish, diqqat, aqil va idrok.

Annotation: The quality of the educational process at school depends on many factors, among which the methods and techniques of teaching are of decisive importance. Consequently, they have a positive effect on the conscious and deep assimilation of knowledge, the development of independence and creative activity in students. The concepts of method and method are interconnected, since each of them is manifested both as a method and as a method.

Key words: Method, education, teacher, student, reading, learning, attention, intelligence and perception.

Аннотация: Качество образовательного процесса в школе зависит от многих факторов, среди которых решающее значение имеют методы и приёмы обучения. Следовательно, они положительно влияют на осознанное и глубокое усвоение знаний, развитие самостоятельности и творческой активности учащихся. Понятия «метод» и «метод» взаимосвязаны, поскольку каждое из них проявляется и как метод, и как способ.

Ключевые слова: Метод, образование, учитель, ученик, чтение, обучение, внимание, интеллект и восприятие.

Pedagogika amaliyotida o'qitish usullari va metodlarining juda katta boyligi to'plangan. Ulami tanlashda turli sharoitlar, o'qitilayotgan fanning xarakteri, bolalarning yosh xususiyatlari, oldingi tayyorgarlik darajasi va hokazolar hisobga olinadi. Forobiyning fen va san'atning afealligi haqidagi risolasida o'quv jarayonini tashkil etishga va o'qitish metodlariga qo'yiladigan talablar ifodalangan. Olimlar o'zlarining o'qitish metodlari haqidagi tushuntirishlarida o'quvchilarga turli bilimlar berish bilan birga, mustaqil holda bilim olish yo'larini ham ko'rsatish, ularni bilimlarning zarurligiga shak-shubhasiz ishonitirish kerakligini uqtirgan. Sharq qomusiy olimlarining asarlarini tahlil qilish, hozirgi terminologiyadan foydalanib, mazkur asarlar mualliflarining prinsiplari va o'qitish metodlari bilishning umumiy qonunlariga muvofiqligini aniqlash imkonini beradi. Barcha qomusiy olimlar foydalangan o'qitish metodlarini bir necha guruhga ajratish mumkin. Bular: ko'rsatmali tajriba metodlari (Ibn Sino), bilimlarni bayon qilishning savol-javobli yo'li (Abu Rayhon Beruniy, Al-Xorazmiy), ko'nikma va malakalarni shakllantirish metodlari, bilimlarni tekshirish metodlari (Forobiy, Al-Xorazmiy) va hokazolardan iboratdir. Shuni diqqatga sazovorki, mazkur olimlarning barchasi o'quvchilarning faoliyatini kuchaytirish va ularda mantiqiy tafakkurni rivojlantirish maqsadini ko'zlaganlar.

Metodlar va usullarni tanlash o'qituvchi darsda hal qilishi mo'ijallangan masalaga bog'liq bo'ladi. Chunonchi, yangi materialni bayon etishda bir xil metodlar qollansa, uni mustahkamlashda ikkinchi va mavzuni umumlalashtirishda yana boshqa xil metodlar qo'llanadi. Darsning turli bosqichlarida puxta o'ylash va samarali usullar hamda metodlarni tanlash juda muhimdir. O'qituvchi darsning eng boshida 4-5 daqiqa umumiy so'rashni amalga oshiradi va o'quvchilarning qaysi guruhi o'tgan dars bo'yicha yetarli darajada o'zlashtirmaganini aniqlaydi va keyingi so'rashda sinfning diqqat-e'tiborini eng avval ana shu masalaga qaratadi. Dastlab savollarga batafsil javob bera oladigan o'quvchilardan so'raydi. Natijada sinfning bir qismi uchun murakkablik qilgan material tushunarli bo'ladi. Bu usul o'quvchilarning mashg'ulotlardagi nuqsonlarini payqash va shu zahoti bartaraf etishda yordam beradi. Mazkur usulning samaradorligi ham xuddi ana shunday.

Garchi har bir o'qituvchining ishida anchagina usul va metodlar mavjud bo'lsada, ulami qo'llashdan ko'zlanadigan maqsad tarbiyalanuvchining ta'limiy ishlarini faollashtirishdir. Bu tadbir juda muhim bo'lib, birinchidan, o'quvchilarni ularning e'tiqodiga, e'tiqodni esa amaliy faoliyatga, xatti-harakatga aylantiradi, ikkinchidan, o'qitish jarayonining ishini osonlashtiradi. Zotan, o'qish, o'rganish, diqqat, e'tiborni talab qiladigan murakkab faoliyatdir va unda o'tkir aql, mustahkam iroda, tiniq tasavur, kuchli xotira zarur. O'qituvchining vazifasi samarali usul va metodlardan foydalanib, o'quvchilarda ana shu sifatlarni tarkib toptirish va ularga qiyinchiliklarni yengishni o'rgatishdir. Hozirgi o'qitish jarayonida qo'yiladigan talablar nima va o'quvchilarda darsga qiziquvchanlikni oshiradigan, uni yangilik elementlari bilan boyitish uchun nima qilish kerak? Hozirgi zamonda faqat insoniyat erishgan bilimlarni o'zlashtirishni emas, balki jamiyat endi hal qilishi va bunda bugungi o'quvchilar qatnashishi lozim bo'lgan masalalar bilan tanishishni ham talab qiladi. Bunday masalalar kosmosni o'zlashtirish, atom energiyasidan tinchlik maqsadlarida foydalanish, choilarni hosildor yerlarga va bog'- rogiarga aylantirish, qishloq xo'jaligini intensivlashtirish va hokazolardan iborat bo'lishi mumkin. Xalq xo'jaligi va fanning hamma sohalarida juda katta burilishlar ro'y bermoqda va har bir o'qituvchi o'zining tarbiyalanuvchilarini o'zi o'qitadigan fan sohasi bo'yicha navbatdagi qayta qurilishlar va erishilgan yutuqlar bilan keng tanishtirishi kerak. Bu ishni o'quvchilarga mos shaklda va o'quv dasturiga muvofiq amalga oshirish lozim. Mazkur talabning ikkinchi xususiyati o'qituvchining o'quvchilar fikr doirasini kengaytirish to'g'risida doimo g'amxo'rlik qilishidir. Ta'limning mana shu bosqichida o'qituvchi oldida o'quvchilarga oddiygina bilimlar berish emas, balki ularning fikr doirasini kengaytirish, qiziquvchanligini oshirish va ularda o'zi o'qitadigan fanga muhabbat uyg'otish vazifasi turibdi.

Har qanday metoddan biror maqsadga erishish ko'zda tutiladi va shuning uchun u qandaydir maqsad qo'yishni, unga erishish bo'yicha faoliyat usulini, ana shu faoliyatni amalga oshirishda yordam beradigan vositalarni bilishni taqozo etadi. Har qanday faoliyat uning obyektini talab qiladi. Nihoyat, metod maqsadga olib borishi kejrak, aks holda; oldinga qo'yilgan maqsad uchun yaroqsizligini yoki bu

holatda uning umuman noto‘g‘ri qoilanganini e‘tirof etish lozim. Shunday qilib, har qanday metod uni qo‘llashdan ko‘zlanadigan maqsadni, shu maqsadni amalga oshirish faoliyatini va faoliyatni bajarish vositalarini talab qiladi. Bu vositalar faohyat obyekti to‘g‘risidagi predmetli yoki aqliy bilimlar, qo‘yilgan maqsadga albatta erishishdan iborat bo‘lishi mumkin. Bulaming hammasi har qanday metodga nisbatan maqsadga muvofiqdir, lekin o‘qitish metodi uchun yetarli emas. Metod strukturasiga o‘qitish usullari kiradi. Lekin metod mazkur usullar majmuidan iborat emas. Usul o‘qituvchi yoki o‘quvchilar aqliy yoki amaliy ishining alohida operatsiyalari bo‘lib, ular mazkur metodda tavsiya etilgan materialni o‘zlashtirish shaklini to‘ldiradi. Masalan, o‘qituvchi eslab qolish usulini beradi. Usul metoddan ajraladi, o‘zming bilimlarini o‘zlashtirishdagi va ko‘nikmalar hamda malakalami shakllantirishdagi ahamiyatini yo‘qotadi. O‘qitish usullarini quyidagilarga bo‘lish mumkin:

- tafakkur, xotira, diqqat va hayolning alohida operatsiyalarini tarkib toptiradigan va faollashtiradigan usullar;
- fikrlash faoliyatida muammoli va izlanishli vaziyatlarni vujudga keltiradigan usullar;
- o‘quvchilaming o‘quv materialini o‘zlashtirish bilan bog‘liq kechinmaiori va hissiyotlarini faollashtiradigan usullar;
- nazorat va o‘quvchilaming o‘zini o‘zi nazorat qilish usullari;
- o‘qitish jarayonida o‘quvchiarning jamoaviy va kasbiy o‘zaro munosabatlarini boshqarish usullari.

Xulosa: O‘qitishning turli metodlariga bir xil usuli arni kiritish mumkin. So‘nggi yillarda pedagogika fani va maktab amaliyotida o‘qilish metodlari muammosiga aiahida e‘tibor berilmoqda. Shu muammo bo‘yicha anchagina tadqiqotlar bajarilmoqda, ilg‘or pedagogik amaliyotda o‘qitishmng samarador metodlarining va ulaming tizimlarini qoilashning talaygina yoilari topildi. Ammo umumiy ta‘lim maktabiga qo‘yilayotgan yangi talablar o‘qitishning metodlari va usullarini yanada takomillashtirishni talab qilmoqda. Yuqorida qayd etilganidek, ta‘limning mazmuniga qo‘yilayotgan yangi talablar yosh avlodga, xususan,

fanlarning asoslari bo'yicha yuksak ilmiy nazariy bilimlar berishdan iborat bo'lib, bu ish nazariy bilish metodlariga, shu jumladan, o'quvchilarni mantiqiy fikrlash, mantiqiy operatsiyalarni bajarish usullari bilan qurollantirishni tobora kuchaytirishni taqozo etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXAT

- I. "O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi" - Toshkent, 2016.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — T., 1997.
3. O'zbekiston Respublikasi "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi". - T., 1997.
- 4.1.A. Karimov. "O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida". - T., 2011.
- 5.1.A. Karimov. "Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch". - T.: "Ma'naviyat", 2008.
- 6.1.A. Karimov. "Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi "O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari". — T.: O'zbekiston, 2009.
- 7.1.A. Karimov. "Barkamol avlod orzusi". - Toshkent: Sharq, 1997.
- 8.1.A. Karimov. "O'zbekiston XXI-asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari". — T.: O'zbekiston, 1997.
- 9.1.A. Karimov, Ona yurtimiz baxtu iqboli va buyuk ke'ajagi yo'lida xizmat qilish — eng oliy saodatdir. - T.: O'zbekiston, 2015.
10. "Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar". - T.: O'zbekiston, 2000.